

INSTITUȚIA COMISIEI ROGATORII ÎN PROCESUL PENAL AL ROMÂNIEI

Lilian MACARI,
doctorand

RÉZUMÉ

Les réglemets législatifs concernant l'institution de la commission rogatoire en Roumanie sont soumis à l'heure actuelle aux exigences de l'armonisation de la législation roumaine à la législation européenne. Dans ce but ont été adoptées de certaines lois spéciales, une d'elle est la loi 302/2004, notamment étant analysée par l'article ci-dessous.

REZUMAT

Armonizarea legislației române cu acquis-ul comunitar a adus anumite schimbări în reglementările privind procedura comisiei rogatorii atât pe plan intern, cât și pe plan internațional. Legiuitorul român a renunțat la dispozițiile respective din Codul de procedură penală, adoptând o lege specială, Legea nr. 302/2004, care, constituind o lege cadru în acest domeniu, a fost în special analizată de noi în acest articol.

Mijloacele dreptului comparat ne oferă posibilitatea să studiem instituția comisiei rogatorii în raport cu sistemul de drept al României, unde acest procedeu probatoriu este pe larg reprezentat.

În publicațiile anterioare, noi am arătat evoluția acestei instituții în procesul penal al României pînă în anul 1940, cînd era în vigoare Codul lui Carol al II-lea. Acest Cod, modificat substanțial în 1948 și perfecționat între anii 1949 și 1960, a fost abrogat la 1 ianuarie 1969, cînd a intrat în vigoare actualul Cod de procedură penală (Legea nr. 29/1969) [1, p. 68].

Într-o prezentare comparativă a acestor două coduri, Vintilă Dongoroz [2, p. 82] în 1969 ne arată că: „Dispoziția din alin. 1 al art. 132 prevede în ce cazuri se poate recurge la procedura comisiei rogatorii. În codul anterior (art. 121) se prevedea că nu pot forma obiectul comisiei rogatorii actele de urmărire penală care, prin natura lor, trebuie efectuate personal de organul instrumentator. Art. 132 folosește o terminologie mai corespunzătoare. În dispoziția din alin. 2 al art. 132 se arată că nu pot forma obiectul comisiei rogatorii punerea în mișcare a acțiunii penale, luarea măsurilor preventive, încuviințarea

de probatorii, precum și dispunerea celorlalte acte procesuale sau măsuri procesuale”.

În așa mod, Codul de procedură penală român [3, p. 88], în art. 132, reglementează condițiile pentru dispunerea comisiei rogatorii, în art. 133 – conținutul comisiei rogatorii și în art. 134 – drepturile părților în cazul comisiei rogatorii.

Vintilă Dongoroz remarcă: „În codul anterior (Carol al II-lea) nu se făcea deosebire între delegare și comisie rogatorie [2, p. 84]”. În Codul actual, potrivit autorului, „Delegarea se deosebește deci de comisia rogatorie, prin poziția pe care o are organul sau instanța căreia i se solicită efectuarea unui act procesual față de organul sau instanța care adresează solicitarea; organ sau instanță ierarhic inferioară în cazul delegării, organ sau instanță egală în grad în cazul comisiei rogatorii” [2, p. 84].

Sub aspectul comparat, observăm că legiuitorul român a introdus în Codul actual această diferențiere în 1969, pe cînd legiuitorul francez, în Codul actual din 1958, a renunțat categoric la această deosebire, procedura respectivă fiind denumită doar comisie rogatorie, atât pe plan intern, cât și pe plan internațional.

Mai mulți savanți români, printre care autorii Apetrei [4], Pinteau [5], Neagu [1], Mateuț [6], Tulbure [7], Paraschiv [8], Boroș [9], Dongoroz [10], cu privire la comisia rogatorie, dau o interpretare și o analiză științifică în principiu similară.

În ordinea procesuală internă română, comisia rogatorie se efectuează potrivit art. 132 – 134 din Codul procedură penală (C. proc. pen).

Cînd un organ de urmărire penală sau o instanță de judecată nu are posibilitatea să asculte un martor, să facă o cercetare la fața locului, să procedeze la ridicarea unor obiecte sau să efectueze orice alt act procedural, se poate adresa unui alt organ de urmărire penală ori unei alte instanțe, care are posibilitatea să le efectueze (alin. 1 art. 132 C. proc. pen.).

În doctrina română se accentuează că folosirea comisiei rogatorii este posibilă numai cu privire la acte procedurale și numai dacă organul de urmărire penală sau instanța de judecată constată că nu are posibilitatea să le efectueze nemijlocit. O altă condiție este ca actele care trebuie efectuate să nu fie acte procedurale care nu pot fi efectuate decît nemijlocit [10, p. 302].

Comisia rogatorie se dispune de organul de urmărire penală prin rezoluție sau de instanța de judecată prin încheiere. În conformitate cu art. 133 C. proc. pen., rezoluția sau încheierea prin care s-a dispus comisia rogatorie trebuie să conțină toate lămuririle referitoare la îndeplinirea actului care face obiectul acesteia, iar în cazul în care trebuie să fie ascultată o persoană, vor fi menționate și întrebările ce i se vor pune [9, p. 176].

Potrivit art. 134 C. proc. pen., când comisia rogatorie s-a dispus de către instanța de judecată, părțile pot formula în fața acesteia întrebări care vor fi transmise instanței ce urmează a efectua comisia rogatorie.

Comentînd dispoziția acestor articole, autorii renumitelor „Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român” ne arată [10, p. 302]: „Părțile au sarcina de a aduce la cunoștința organului de urmărire penală sau instanței de judecată împrejurările care ar justifica dispunerea unei comisii rogatorii [...]. Părțile pot, motivat, cere efectuarea unui act procedural prin comisie rogatorie. De asemenea, părțile au dreptul să formuleze întrebări în fața instanței de judecată, spre a fi transmise instanței care urmează să efectueze comisia rogatorie (art. 134 al. 1 C. proc. pen.). Oricare dintre părți poate cere instanței să dispună citarea sa la efectuarea comisiei rogatorii (art. 134 al. 2 C. proc. pen.). Prin aceasta, părțile își aduc contribuția la realizarea contradictorialității dezbaterilor și în cazul comisiilor rogatorii”.

Actualmente este elaborat proiectul Noului Cod de procedură penală al României [11], autorii căruia au mers pe calea de a include dispozițiile privind comisia rogatorie internă într-un singur articol, care de fapt totalmente repetă

dispozițiile art. 132, 133 și 134 din Codul actual.

Astfel, art. 199 al proiectului Noului Cod este structurat în opt alineate, ce reglementează condițiile pentru dispunerea comisiei rogatorii (alin. 1-3), conținutul comisiei rogatorii (alin. 4 și 5) și drepturile părților în cazul comisiei rogatorii (alin. 6-8).

Pe lângă aceasta, în proiectul menționat art. 199 este raportat articolului 58, care reglementează extinderea competenței teritoriale: „Cînd anumite acte de urmărire penală trebuie să fie efectuate în afara razei teritoriale în care se face urmărirea, procurorul sau, după caz, organul de cercetare penală poate să le efectueze el însuși ori procurorul poate dispune efectuarea lor prin comisie rogatorie”.

Putem să presupunem, cu un anumit grad de previzibilitate: comisia rogatorie internă va avea forma din proiectul respectiv.

O evoluție aparte se observă în procedura comisiilor rogatorii în străinătate. Cum am arătat în cercetările istorice, Codul Carol al II-lea [12, p. 201] și varianta lui republicată în 1948 [13, p. 58] conțineau doar un singur articol (art. 129 în anul 1937 și art. 122 în anul 1948) care prevedea că aceste comisii rogatorii se fac conform dispozițiilor prevăzute în tratate și convenții, iar în lipsa acestora – după uzul consacrat în dreptul internațional.

Gr. Theodoru [14, p. 623] ne arată că: „Dacă Codul anterior cuprindea norme de asistență judiciară internațională cu privire la extrădare, Codul de procedură penală din 1968 cuprinde norme privind comisiile rogatorii”. Vintilă Dongoroz în 1976 ne spune că: „această formă de asistență judiciară poartă denumirea de comisie rogatorie externă sau internaționa-

lă spre deosebire de comisia rogatorie internă, activitatea procesuală ce se desfășoară în caz de comisie rogatorie în sfera asistenței internaționale este reglementată în Codul de procedură penală în tit. IV, cap. VI, secț. II, din partea specială” [15, p. 413].

Așadar, practic, pînă în anul 2001 comisiile rogatorii internaționale erau procedural reglementate de articolele 514-518 C. proc. pen., care au fost abrogate prin art. 40 pct. 6) din Legea nr. 704/2001.

Constituția României, în art. 11 alin. (2), prevede: „Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern” [16, p. 22].

De fapt, România a ratificat cele mai importante instrumente multilaterale în domeniul asistenței judiciare internaționale în materie penală sau conținînd dispoziții în această materie, adoptate sub egida Organizației Națiunilor Unite și a Consiliului European. De asemenea, România a încheiat, de-a lungul timpului, numeroase înțelegeri bilaterale privind asistența judiciară internațională în materie penală [17, p. 57]. Pentru a facilita aplicarea acestor instrumente internaționale, au fost adoptate un șir de legi, printre care și Legea nr. 704/2001 privind asistența judiciară în materie penală.

În acest context, prof. dr. Ion M. Anghel ne arată că: „Legea nr. 704/2001 a reluat, într-un nou context social, politic și juridic, diversele aspecte ale asistenței judiciare internaționale, introducînd în dreptul intern pozitiv dispozițiile din Convenția europeană de asistență juridică în materie penală, adoptată la Strasbourg la 20 aprilie 1959, și din Protocolul adițional la Convenție, adoptat tot la Strasbourg la 20 aprilie 1959, ratificate de Parlamentul României prin Legea nr. 236/1998” [18, p. 18].

Pentru integrarea în spațiul judiciar european, legiuitorul român a transpus în dreptul intern o serie de instrumente juridice ale Uniunii Europene, printre care și Convenția Uniunii Europene privind asistența internațională în materie penală din 29 mai 2000 [19, p. 219]. Pe linia acestui efort se înscrie și adoptarea Legii nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, care constituie legea-cadru în acest domeniu.

După cum am menționat deja, dispozițiile art. 514-518 C. proc. pen. privind comisia rogatorie, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 704/2001 privind asistența judiciară internațională în materie penală, au fost abrogate.

La rândul lor, dispozițiile privind comisia rogatorie din legea menționată au fost abrogate expres la data intrării în vigoare a Legii nr. 302/2004, pe care Mirela Sorina Popescu o descrie ca: „[...] lege care reglementează într-un context mai larg și de o manieră concertată aspectele specifice, fiind totodată deplin armonizată cu dispozițiile dreptului comunitar” [20, p. 108].

Potrivit aceluiași autor, Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală [21] cu modificările și completările ulterioare, ca lege-cadru care reglementează unitar diferite forme de cooperare și asistență judiciară internațională în materie penală, a reprezentat, la momentul adoptării sale, un pas important spre integrarea României în spațiul de libertate, securitate și justiție al Uniunii Europene.

Astfel, Legea nr. 302/2004 a abrogat în cumul trei legi speciale: Legea nr. 704/2001 sus-menționată, Legea nr. 269/2001 privind extrădarea și Legea nr. 756/2001

asupra transferării persoanelor condamnate în străinătate.

Florin Radu, la acest subiect, menționează că: „Prin acest act normativ, care abrogă cele trei legi, cadrul juridic intern în domeniul de referință a fost armonizat cu cele mai noi instrumente comunitare în materie și se asigură o reglementare unitară a diferitelor forme de cooperare judiciară internațională în materie penală. Legea reprezintă nu doar un pas important spre integrarea României în spațiul de libertate, securitate și de justiție al Uniunii Europene, ci și un răspuns la noile provocări ale criminalității transnaționale” [17, p. 56].

Într-un cadru general, analiza juridică făcută de același autor [17, p. 69] ne arată că prevederile privind asistența judiciară internațională în materie penală din Legea nr. 302/2004 aduc o valoare adăugată semnificativă față de Legea nr. 704/2001. În primul rând, dacă Legea nr. 704/2001 răspundea doar cerințelor Convenției europene de asistență judiciară în materie penală din 1959 (sus-menționată), noua lege este armonizată cu prevederi ce fac parte din acquis-ul recent: Convenția Uniunii Europene din 29 mai 2000 privind asistența judiciară în materie penală și Cel de-al doilea Protocol adițional la Convenția europeană de asistență judiciară în materie penală.

Din punct de vedere formal, legea în discuție conține desigur o reglementare mult mai amplă a comisiilor rogatorii internaționale în comparație cu dispozițiile preexistente în Cod.

Titlul VII (art. 158-172) în art. 158 ne oferă definiția legală a comisiei rogatorii: „[...] este acea formă de asistență judiciară internațională care constă în îm-

puternicirea pe care o autoritate judiciară dintr-un stat o acordă unei autorități de același fel din alt stat, mandatată să îndeplinească în locul și în numele său unele activități judiciare privitoare la un anumit proces penal” [21].

Legea conține prevederi expresse cu privire la obiectul comisiei rogatorii (art. 160), data și locul îndeplinirii (art. 161) anumitor condiții specifice în cazul comisiilor rogatorii al căror obiect îl constituie perchezițiile, ridicarea de obiecte și înscrisuri, sechestrul (art. 162), dispozițiile detaliate privind audierile prin videoconferință (art. 164), echipe mixte de anchetă (art. 168), regula specialității (art. 171) și încă un șir de dispoziții care au ca scop și rezultă din procesul armonizării legislației naționale române cu legislația europeană.

Subliniem că România, fiind membru al Uniunii Europene, parcurge procesul continuu al armonizării, care de fapt nu are o finalitate prestabilită.

Mai mulți autori din literatura de specialitate se preocupă de această problemă. În special, Ortansa Brezeanu ne spune că armonizarea legislației penale românești la exigențele europene nu este o problemă nouă, această necesitate fiind mereu resimțită în procesul de modernizare a societății românești [22, p. 25].

Sofia Popescu ne arată că armonizarea legislației României cu cea a Uniunii Europene nu înseamnă copierea celei din urmă și că fiecare țară are specificul ei, iar armonizarea urmărește ca legislația națională să fie compatibilă cu legislația comunitară.

În ceea ce privește obiectul nostru de studiu, armonizarea dispozițiilor privind procedura de comisie rogatorie internațională poa-

te parcurge încă o cale nestabilă. În acest context, îl menționăm pe Ion Gâlea, care arată că: „... are loc dezvoltarea regulilor comune minime, care vor fi stabilite prin acte comunitare (legi și legi-cadru) în domeniul admisibilității comune a probelor” [23, p. 261].

Florin Radu ne relatează de asemenea despre propunerea de decizie cadru privind mandatul european de obținere a probelor care, potrivit planului inițial, ar fi trebuit să fie adoptată încă în anul 2006, viza inițial să înlocuiască procedurile de comisie rogatorie pentru obținerea probelor. În prezent, negocierile în vederea adoptării „European Evidence Warrant” (EEW) sînt, pe de o parte, mult întîrziate, iar pe de altă parte, acestea se îndreaptă într-o direcție care este departe de ceea ce s-a dorit inițial [24, p. 231-232].

Avînd în vedere cele expuse mai sus, considerăm că reglementările privind instituția comisiei rogatorii în România vor mai parcurge un drum, atît pe calea armonizării cu dispozițiile respective ale Uniunii Europene, cît și pe calea căutării unei proceduri mai eficiente în spațiul comunitar.

Referințe bibliografice

1. Neagu I. *Drept procesual penal*. Tratat. București: Global Lex, 2002, 885 p.
2. Dongoroz V., Dăringă Gh., Kahane S. *Noul Cod de procedură penală și Codul de procedură penală anterior. Prezentare comparativă*. București: Politica, 1969, 454 p.
3. Neagu I., Crișu A. *Codul de procedură penală. Îngrijit și adnotat*. București: All Beck, 2003, 463 p.
4. Apetrei M. *Drept procesual penal*. București: Victor, 2002, 422 p.
5. Pinte A. *Drept procesual penal. Partea generală și specială*. Ed. rev. și ad. București: Lumina Lex, 2002, 559.
6. Mateuț Gh. *Procedură Penală II (partea generală)*. Ed. a II-a rev. și ad. Iași, 1997, 233 p.
7. Tulbure A. Ș., Tatu A. M. *Tratat de drept procesual penal*. București: All Beck, 2001, 582 p.
8. Paraschiv C. S. *Drept procesual penal*. București: Lumina Lex, 2002, 766 p.
9. Boroai A., Ungureanu G-Ș., Jidovu N. *Drept procesual penal*. Ed. a 2-a. București: All Beck, 2002, 466 p.
10. Dongoroz V. și alții. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*. Partea generală. Vol. V. Ediția a doua. București: Editura Academiei Române, All Beck, 2003, 431 p.
11. *Proiectul Codului de procedură penală al României*. Forma transmisă Parlamentului României. http://www.just.ro/Sectiions/PrimaPagina_MeniuDreapta/noulcoddeprocedurapenala/tabid/941/Default.aspx
12. Ionescu-Dolj I. *Curs de procedură penală română*. București: SOCES&Co, 1937, 596 p.
13. Stoenescu I. și alții. *Codul de procedură penală al Republicii Populare Române*. Adnotat. București: Ed. de Stat p-u lit. juridică, 1948, 338 p.
14. Theodoru Gr. *Drept procesual penal. Partea specială*. Iași: Cugetarea, 1998, 643 p.
15. Dongoroz V. și alții. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*. Partea specială. Vol. VI. Ediția a doua. București: Editura Academiei Române, All Beck, 2003, 443 p.
16. Osmochescu N. *Aplicarea dreptului internațional în ordinea juridică internă a Republicii Moldova, aspecte teoretico-practice*. Revista Națională de Drept, 2006, nr. 3, p. 21-28.
17. Radu F. R. *Legea nr. 302/3004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală – un pas important spre integrarea României în spațiul de libertate, securitate și de justiție al Uniunii Europene*. Dreptul, 2004, nr. 11, p. 56-73.
18. Angel I. M., Poenaru I. *Considerațiuni asupra Legii nr. 701/2001 privind asistența judiciară internațională în materie penală*. Dreptul, 2002, nr. 5, p. 15-23.
19. Mirea V. *Recunoașterea hotărîrilor penale și a actelor judiciare străine*. Dreptul, 2007, nr. 5, p. 219-224.
20. Popescu M. S. Gălățanu C.-Gh. *Cooperarea judiciară internațională în materie penală. Recunoașterea hotărîrilor judecătorești*. Revista de Drept Penal, 2009, nr. 2, p. 109-117.
21. *Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală* (Monitorul Oficial, Partea I nr. 594 din 1 iulie 2004), modificată și completată prin Legea nr. 224/2006 din 01.06.2006.
22. Popescu S. *Cîteva reflecții privind armonizarea legislației naționale cu dreptul european*. Revista de Drept Penal, 2009, nr. 3, p. 20-26.
23. Gîlea I., Dumitrașcu M.A., Morariu C. *Tratatul instituind o Constituție pentru Europa*. București: All Beck, 2005, 404 p.
24. Radu F. Z. *Cooperarea în domeniul justiției și al afacerilor interne în cadrul Uniunii Europene*. Dreptul, 2007, nr. 6, p. 222-249.